

DUALNO OBRAZOVANJE - POJAŠNJENJA

Uvođenje dualnog obrazovanja ima za cilj da:

- omogućiti lakši prelazak mladih koji se obrazuju u stručnim školama na tržište rada i
- smanji rizik od nezaposlenosti mladih koji završavaju stručno obrazovanje.

Ovaj cilj treba imati u vidu pri planiranju aktivnosti koje je potrebno sprovesti da bi se dualno obrazovanje uspješno realizovalo.

1. Zakonom o stručnom obrazovanju propisano je da predviđeno da se **Budžetom Ministarstva obezbjeđuju sredstva za naknade učenicima prvog i drugog razreda u dualnom obrazovanju. Naknade u trećem razredu su obaveza poslodavca.**
2. Naknada učeniku u dualnom obrazovanju je za prvi razred najmanje 10% prosječne neto zarade, najmanje 15% za drugi razred i najmanje 20% u trećem razredu.
3. Poslodavce treba obavijestiti da **nemaju obavezu da učeniku uplaćuje penzijsko i zdravstveno osiguranje**, kako je do sada bilo propisano Zakonom i što se smatralo barijerom za aktivnije uključivanje poslodavaca u dualno obrazovanje. (Do sada se naknada koju učenik dobija računala u odnosu na bruto zaradu.)
4. Učenik odnosno njegov roditelj, staratelj ili usvojitelj i poslodavac potpisuju **individualni ugovor o praktičnom obrazovanju** kojim se uređuju međusobna prava i obaveze učenika i poslodavca u toku dualnog obrazovanja, kao i uloga škole.
5. Škole su i do sada saradivale sa poslodavcima u realizaciji praktične nastave. Osnovna **razlika** između saradnje u realizaciji praktične nastave u saradnji škole sa poslodavcima (školski oblik) sada i dualnog obrazovanja je što je kod dualnog obrazovanja **poslodavac zadužen da obrazuje učenika** i što se **provjera postignuća učenika** radi prelaska u sledeći razred obavlja na kraju godine. U provjeri učestvuju poslodavac i škola. U školskom obliku, bez obzira koliko je vremena učenik kod poslodavca, provjeru vrši škola. Poslodavac u školskom obliku suštinski samo ustupa svoj prostor i opremu.

6. Dakle, u dualnom obliku **poslodavac je odgovoran za organizaciju, sadržaj i kvalitet** praktičnog obrazovanja.

7. **Dužnosti poslodavca** su da:

- osigurava uslove da učenik kroz redovno pohađanje praktičnog obrazovanja može steći vještine i kompetencije, u skladu sa programom;
- vodi evidenciju i dokumentaciju o prisustvu/pohađanju časova i postignućima učenika u toku praktičnog obrazovanja;
- obezbijedi zaštitu za vrijeme praktičnog obrazovanja u skladu sa propisima kojima se reguliše zaštita na radu i upoznati učenika sa tim propisima;
- brine o zdravlju učenika u toku rada.

8. Poslodavac treba da omogući nastavniku iz škole da neposrednim uvidom i uvidom u dokumentaciju prati realizaciju praktične nastave.

9. Za poslodavce je dualno obrazovanje važno zato što, osposobljavajući učenika na konkretnim radnim mjestima, omogućavaju učenicima da steknu vještine i kompetencije za ta radna mjesta i tako pripremaju radnu snagu za sebe, **prema svojim potrebama i zahtjevima**. Na taj način smanjuju se troškovi dodatne obuke zaposlenih, a učenicima olakšano da nađu svoje mjesto na tržištu rada.

10. **Dužnosti učenika** su da:

- redovno pohađa praktično obrazovanje kod poslodavca i nastavu ostalih predmeta u školi, u skladu sa obrazovnim programom;
- prilikom sticanja obrazovanja ponaša se u skladu sa uputstvima poslodavca odnosno instruktora praktičnog obrazovanja i škole;
- uredno vodi dnevnik za vrijeme pohađanja praktičnog obrazovanja;
- čuva poslovnu tajnu i imovinu poslodavca;
- poštuje pravila kućnog reda poslodavca;
- ponaša se u skladu sa propisima o zaštiti na radu;
- ispunjava i druge obaveze utvrđene individualnim ugovorom o obrazovanju.

11. **Odredbe** odgovarajućih **zakona** (Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju, Zakon o stručnom obrazovanju) i **pravilnika** (na pr. o vaspitnim mjerama) **koje uređuju prava i obaveze učenika odnose se i na učenike u dualnom obrazovanju**.

12. **Škole** treba da dostave **poslodavcima** odnosno instruktorima praktičnog obrazovanja **program predmeta praktične nastave**. Primjer je dat u Prilogu 1.

To je u suštini program praktične nastave iz obrazovnog programa u kojem su objedinjeni informativni i formativni ciljevi kako bi poslodavcu bilo razumljivije.

13. Ovo je važno kako bi **poslodavci** imali uvid šta u stvari učenici treba da nauče u toku tog razreda, da **mogu u kontinuitetu pratiti napredovanje učenika** i da znaju iz čega će biti provjera postignuća praktičnog obrazovanja učenika na kraju razreda.
14. Ukoliko je programom praktične nastave predviđen određen broj časova za teorijski uvod u pojedine oblasti, škola i poslodavac treba da se dogovore da li će taj fond časova realizovati poslodavac ili škola (na primjer, obrazovni program pekar).
15. Nastavni čas praktičnog obrazovanja kod poslodavca **traje 60 minuta**.
16. Poslodavcima koji obrazuju učenike III razreda treba dostaviti i **ispitni katalog za praktični rad** na završnom ispitu.
17. Nastavnik praktične nastave, organizator praktičnog obrazovanja i instruktor praktičnog obrazovanja utvrđuju da li je kod poslodavca moguće realizovati sve oblasti/teme, predviđene programom. Ukoliko kod poslodavca nije moguće realizovati neku od oblasti, škola organizuje nastavu iz te oblasti **kod drugog poslodavca ili u školskoj radionici**. Vrijeme realizacije te/tih oblasti utvrđuju poslodavac i škola.
18. Obrazovni programi koji su **pogodni za dualno obrazovanje** su: kuvar, konobar, poslastičar, frizer, automehaničar, autoelektričar, pekar, instalater sanitarnih uređaja, grijanja i klimatizacije, obrađivač plemenitih metala, elektroinstalater. Programe iz oblasti građevine je takođe moguće realizovati kroz dualno obrazovanje, ali je zbog bezbjednosti učenika, pogodnije da poslodavci za ove učenike obezbijede stipendije koje takođe mogu da znače zaposlenje učenika nakon završetka obrazovanja.
19. U dualno obrazovanje mogu se uključiti ne samo učenici I razreda, već i učenici II i III razreda. Važno je informisati poslodavce da za učenike III razreda oni treba da obezbijede naknade, da ne bude zabune. Iz jednog odjeljenja na jednom programu može da bude i jedan učenik.
20. U **nastavnim planovima** pojedinih obrazovnih programa **naveden je broj časova praktične nastave**. Okvirno, u prvom razredu učenici su jedan, u drugom

razredu dva dana na praktičnoj nastavi, u trećem tri. To takođe treba predočiti poslodavcima.

21. Moguće je da se i učenici koji su dobili stipendiju Ministarstva prosvjete uključe u dualno obrazovanje, ali generalno bolje je da to budu drugi učenici, **povećava se broj učenika koji imaju podsticaje** što znači više šansi da se zaposle nakon završetka obrazovanja i više interesovanja za upis na programe nivoa III. Tamo gdje je bilo više prijavljenih učenika za stipendije (na primjer - Stručna škola Bijelo Polje i Mješovita škola Plav - program kuvar i Stručba škola „S. Raspopović“ Podgorica – program pekar), treba pokušati da se učenicima koji su ostali „ispod crte“ obezbijede individualni ugovori za dualno obrazovanje.
22. **Škole kojima se u junskom roku u pojedine programe prijavio mali broj učenika na programe nivoa III** i upitno je formiranje tih odjeljenja, treba da pokušaju **da za taj broj učenika obezbijede individualne ugovore**. Na taj način sačuva se smjer, smanjuju se troškovi školi za nastavnika praktične nastave, opšteobrazovni predmeti mogu se realizovati sa učenicima drugih programa III stepena, broj časova teorije je relativno mali i, što je najvažnije, **realno je očekivati da će svi ovi učenici biti zaposleni nakon završetka obrazovanja** (primjer – instalater sanitarnih uređaja, grijanja i klimatizacije u srednjoj Stručnoj školi u Pljevljima).
23. Pri odabiru poslodavaca **škole treba da biraju relevantne poslodavce** koji su prepoznati po ozbiljnom radu, kako se čitava aktivnost, vezana za dualno obrazovanje, nebi kompromitovala. Takođe, treba birati privatne poslodavce jer je u društveniom procedura zapošljavanja složena i broj radnih mjesta utvrđen sistematizacijom. **Broj učenika kod pojedinih poslodavaca zavisi od mogućnosti i spremnosti poslodavca da se uključe u dualno obrazovanje i od njihovih kadrovskih i materijalnih uslova.**
24. **O vremenskom rasporedu realizacije praktične nastave kod dualnog obrazovanja dogovaraju učenik i poslodavac.** Član Zakona koji definiše sadržaj individualnog ugovora sada je izmijenjen, tako da se praktična nastava može realizovati u toku školske godine, uz poštovanje odredbi Zakona da učenik mora imati najmanje osam sedmica odmora u toku godine.
25. Nakon što škole naprave dogovore sa poslodavcima i dostave podatke Ministarstvu o poslodavcima koji žele da se uključe u dualno obrazovanje sa brojem

učenika koje mogu da obrazuju, Centar za stručno obrazovanje će utvrditi da li poslodavci ispunjavaju uslove da se uključe u dualno obrazovanje.

26. O poslodavcima koji ispunjavaju uslove centar ili Ministarstvo će obavijestiti škole. Razgovore sa učenicima i roditeljima obaviti odmah početkom septembra, uputiti ih da postoje poslodavci koji su spremni da se uključe u dualno obrazovanje i šta učenik dobija (visina naknade).
27. Učenici koji su se odlučili za dualno obrazovanje će redovno pohađati nastavu u školi sve dok se ne potpiše individualni ugovor, to bi trebalo da se završi tokom septembra.
28. **Škole** na početku školske godine, nakon potpisivanja individualnih ugovora, treba da:
 - organizuju roditeljske sastanke na kojima treba da upoznaju roditelje o obavezama poslodavaca, pravima i obavezama učenika, naknadama, obavezama škole, sadržaju individualnog ugovora i dr;
 - organizuje sastanke sa poslodavcima odnosno instruktorima praktičnog obrazovanja radi upoznavanja sa programom predmeta i pruži pomoć poslodavcu u pripremi plana realizacije praktičnog obrazovanja učenika;
 - pripremi plan obilaska učenika kod poslodavca;
 - Pripremi odgovarajuću dokumentaciju na osnovu koje će poslodavac i škola pratiti prisustvo učenika praktičnom obrazovanju i evidentirati postignuća učenika na provjerama postignuća.
29. Poslodavcima treba dostaviti odgovarajuće evidencione listove i drugu dokumentaciju kako bi im olakšali praćenje rada sa učenicima i saradnju sa školama. Učenicima treba dostaviti dnevnik praktičnog obrazovanja. (Ministarstvo će školama dostaviti modele koje škole mogu dopuniti.) Školama će biti dostavljen model individualnog ugovora o praktičnom obrazovanju.
30. **Provjera postignuća** praktičnog obrazovanja učenika obavlja se u školi ili kod poslodavca, o čemu odlučuje direktor škole, u saglasnosti sa poslodavcem. Ukoliko učenik stiče praktično obrazovanje kod više poslodavaca, provjera postignuća praktičnog obrazovanja obavlja se kod poslodavca kod kojeg postoje najbolji uslovi za vršenje provjere.

31. Provjeru postignuća praktičnog obrazovanja učenika koji se obrazuje kod poslodavca vrši tročlana **komisija za provjeru postignuća praktičnog obrazovanja**. Komisiju obrazuje nastavničko vijeće na predlog direktora škole. Predsjednik komisije je, po pravilu, nastavnik praktičnog obrazovanja koji izvodi nastavu iz istog predmetnog programa iz kojeg se vrši provjera, a članovi komisije su: instruktor praktičnog obrazovanja kod poslodavca i, po pravilu, nastavnik koji izvodi predmetni program iz istog ili srodnog predmeta iz kojeg se vrši provjera. Trajanje provjere postignuća praktičnog obrazovanja učenika ne može trajati duže od dva časa.
32. **Škole vode evidenciju o ugovorima.** Individualni ugovor o praktičnom obrazovanju može se raskinuti na zahtjev učenika/roditelja, poslodavca ili škole. Ako se individualni ugovor o obrazovanju raskine zbog neispunjavanja obaveza poslodavca, škola preuzima obavezu zaključivanja novog ugovora sa drugim poslodavcem. Ako škola ne omogući učeniku praktično obrazovanje kod drugog poslodavca, učenik ima pravo da nastavi obrazovanje u školi. Ukoliko dođe do promjene poslodavca, odnosno vlasnika poslodavca, prava i obaveze iz individualnog ugovora o obrazovanju se prenose na novog poslodavca, ukoliko je roditelj, odnosno staratelj učenika sa tim saglasan.
33. Ministarstvo će formirati tim od predstavnika škola, Centra i Ministarstva kako bi omogućili što bolju realizaciju i u svakom trenutku, na dnevnom nivou, pomogli u rješavanju otvorenih pitanja u realizaciju dualnog obrazovanja.
34. Škole treba da rade na unapređenju praktične nastave koja se realizuje kod poslodavca (školski oblik). Potrebno je raditi na povećanju broja časova praktične nastave kod poslodavca pri čemu posebnu pažnju treba obratiti da poslodavci sa kojim škola sklapa ugovor ispunjavaju minimalne uslove za izvođenje praktične nastave, da li učenici stvarno borave kod poslodavca, kakav je položaj učenika pri izvođenju praktične nastave i da li je njihov boravak kod poslodavca relevantan za program po kojem se obrazuju i dr. Potrebno je sprovesti evaluaciju rada organizatora praktičnog obrazovanja kako bi se utvrdili efekti njihovog rada na kvalitet praktične nastave.